ідентичності. В громаді проводяться щорічні культурно-просвітницькі заходи та святкування, де зберігаються традиційні обряди. Розвиток мистецтва та проведення культурних подій сприяють розвитку творчих здібностей та підтримці культурної спадщини громади. В Мамаївській громаді організовуються виставки, театральні постановки та концерти, які популяризують та збагачують культурне життя громади. Релігійні традиції та практики також впливають на культурне середовище громади та формують її цінності. В Мамаївській громаді проводяться релігійні святкові заходи, які є важливим елементом культурного життя місцевих жителів.

Отже, потенціал Мамаївської громади показує здатність в регіоні задовольняти внутрішні потреби населення у рекреаційних послугах.

Андрій КУЗИШИН
доктор географічних наук, професор,
декан географічного факультету,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В ПРОСТОРОВОМУ ВИМІРІ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ

Соціальні проблеми є одним із найбільш складних і динамічних об'єктів дослідження сучасних суспільних наук. Їх виникнення та поширення визначаються комплексом економічних, демографічних, політичних, культурних та інституційних чинників, однак практично кожна соціальна проблема водночас має виразний просторовий вимір [1]. Бідність, безробіття, соціальна ізоляція, демографічне старіння, депопуляція, нерівність у доступі до освіти, медичних та соціальних послуг не розподіляються в просторі рівномірно. Вони концентруються в певних регіонах, громадах, населених пунктах або їх окремих частинах, формуючи територіальні осередки соціальної вразливості.

Саме тому суспільно-географічний підхід дає можливість перейти від констатації наявності соціальної проблеми до встановлення закономірностей її територіальної локалізації, концентрації, диференціації та взаємозв'язку із властивостями конкретного простору.

Важливе теоретико-методологічне підґрунтя такого підходу становлять напрацювання польського дослідника Т. Вітеса, який розглядає соціальні проблеми крізь систему географічних моделей їх пояснення [2]. Він наголошує, що тематичний спектр соціальних проблем, які досліджують географи, змінюється, тоді як самі групи

населення, що перебувають у полі дослідницької уваги, залишаються порівняно стійкими. Теоретичні моделі при цьому можуть поєднуватися залежно від характеру конкретної проблеми та завдань емпіричного дослідження.

З позицій суспільної географії принципово важливо, що соціальна проблема формується не в абстрактному соціумі, а в конкретному територіальному середовищі. Простір у цьому випадку виступає не лише місцем локалізації певного явища. Він може посилювати або, навпаки, пом'якшувати прояв соціальних проблем через особливості системи розселення, транспортної доступності, стан інфраструктури, структуру місцевої економіки, демографічну ситуацію, концентрацію робочих місць і публічних послуг.

Таким чином, соціальні проблеми доцільно розглядати принаймні у трьох взаємопов'язаних просторових аспектах. Перший стосується територіальної диференціації – встановлення відмінностей у масштабах і гостроті соціальної проблеми між регіонами, громадами та населеними пунктами. Другий відображає просторову доступність ресурсів, послуг і можливостей, необхідних для забезпечення належної якості життя населення. Третій пов'язаний із територіальною концентрацією соціальної вразливості**,** коли на одній території поєднуються декілька негативних процесів: депопуляція, старіння населення, скорочення зайнятості, низька доступність послуг та інфраструктурна периферійність.

Т. Вітес виділяє п'ять основних моделей географічного пояснення соціальних проблем: класичну, догматичну, позитивістську, діалектичну та персоналістичну [2]. Їм відповідають різні концепції людини: *homo geographicus, homo faber, homo oeconomicus / homo sociologicus / homo socium-oeconomicus, homo humanus socialis* та *homo humanus personalis*.

Для сучасного суспільно-географічного дослідження особливе значення має поєднання позитивістського, діалектичного та персоналістичного підходів**.** Позитивістський підхід забезпечує можливість кількісного вимірювання соціально-просторової диференціації. Його інструментарій дозволяє використовувати статистичні показники, індекси, типологізацію територій, картографування та встановлення залежностей між соціальними явищами і територіальними характеристиками. Саме в межах цього підходу значного поширення набули дослідження соціально-просторових структур і факторів їх диференціації.

Діалектичний підхід зміщує увагу на просторові суперечності та конфлікти. Соціальна проблема в такому разі розглядається як

результат нерівномірного розподілу ресурсів, можливостей і суспільних благ між територіями та соціальними групами. Основними категоріями аналізу стають структура, суперечність і просторовий конфлікт. Це особливо важливо для дослідження відносин типу «центр – периферія», міських і сільських територій, територій економічного зростання та депресивних просторів.

Персоналістичний підхід доповнює кількісні оцінки людиноцентричним виміром**.** У його межах важливим стає не лише питання, де розташована послуга чи ресурс, але й те, як людина сприймає їх доступність, наскільки конкретне середовище відповідає її потребам та як місце проживання впливає на життєві можливості. Простір, культурні відмінності та географічне середовище розглядаються як чинники формування особистості й поведінки людини.

Особливого значення у цьому контексті набуває категорія просторової справедливості**.** Відмінності в забезпеченні територій закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, транспортною інфраструктурою та іншими суспільно важливими послугами створюють неоднакові життєві можливості населення. Географічне положення місця проживання фактично може перетворюватися на чинник соціальної переваги або соціальної вразливості. У персоналістичній традиції географи звертають увагу саме на необхідність більш справедливого просторового розподілу благ і послуг, що безпосередньо впливають на здоров'я та життєдіяльність людини.

У дослідженні соціальних проблем доцільним є також застосування мультимасштабного підходу**.** Одна й та сама проблема може мати різний зміст на загальнодержавному, регіональному, субрегіональному та локальному рівнях. Наприклад, загальна забезпеченість регіону соціальною інфраструктурою може відповідати нормативним показникам, однак на рівні окремих громад і поселень існуватимуть значні зони низької доступності. Тому середні регіональні показники нерідко приховують локальні осередки соціально-просторової нерівності.

Отже, просторовий вимір є не додатковою характеристикою соціальних проблем, а однією з основ їх суспільно-географічного пояснення. Простір визначає локалізацію, інтенсивність, доступність ресурсів, можливості населення та механізми відтворення соціальної нерівності**.** Сучасний суспільно-географічний аналіз соціальних проблем потребує поєднання кількісного оцінювання територіальних диспропорцій із дослідженням просторової справедливості та людиноцентричним розумінням якості життя.

Список використаних джерел:

1. Kuzyshyn, A., Kuczabski, A., Poplavska, I., Zadvornyi, S. (2022). Risk assessment of

the social sphere development on the example of areas of the Carpathian-Podillia region (Ukraine). Czasopismo Geograficzne, 93(3), 473–493. https://doi. org/10.12657/czageo-93-19.

2. Wites, T. (2023). Geograficzne Wzorce wyjaśniania problemów społecznych. Założenia Teoretyczno-Metodologiczne". Konwersatorium Wiedzy O Mieście 36 (8): 7-15. https://doi.org/10.18778/2543-9421.08.08.

Роман СЛИВКА[1]
кандидат географічних наук, доцент,
завідувач кафедри географії та природознавства

Йосип ГІЛЕЦЬКИЙ[1]
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри географії та природознавства

Любов СЛИВКА[2]
кандидат історичних наук,
доцент кафедри українознавства і філософії

Ірина ЗАКУТИНСЬКА[1]
кандидат географічних наук,
доцент кафедри географії та природознавства

[1]*Карпатський національний університет імені Василя Стефаника*
[2]*Івано-Франківський національний медичний університет*

ПРОСТОРОВІ ПРОЯВИ ГЕОБРЕНДУ ПОКУТТЯ У СТРАТЕГІЯХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У сучасному стратегічному плануванні територіальних громад історико-культурна спадщина, локальні назви та символічні образи дедалі частіше використовуються як ресурси позиціонування території. Геобрендинг у такому розумінні є не набором рекламних засобів, а способом узгодження територіальної ідентичності, просторових ресурсів, публічного образу та інструментів розвитку. Для Покуття це питання особливо актуальне, оскільки межі історико-географічного регіону не збігаються із сучасним адміністративно-територіальним устроєм, а його периферійні частини перебувають у зонах взаємодії з Гуцульщиною, Бойківщиною, Опіллям і Буковиною [3].

Мета дослідження – виявити просторові закономірності використання геобренду Покуття у чинних стратегіях розвитку територіальних громад та визначити співвідношення між історико-географічною належністю, локальними ідентичностями і практичними інструментами розвитку. Методологічну основу становили суспільно-географічне районування, картографічне зіставлення та